

SVÅRIGHETER MED SPRÅKFÖRSTÅELSE I SPRÅKBADSDAGHEM

Johanna Liikanen
Kandidatavhandling
i svenska språket
Humanistiska fakultet
Uleåborgs universitet
April 2019

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. INLEDNING	3
1.1. Syfte	4
1.2. Material och metod	4
2. TEORETISK BAKGRUND	6
2.1. Språkbad	6
2.1.1. Språkbadsmodeller.....	6
2.2. Språkbadets historia	7
2.2.1. Språkbad i Canada.....	7
2.2.2. Svenskt språkbad i Finland.....	8
2.3. Andraspråkstillägnande i språkbadsdaghem	9
3. ANALYS OCH RESULTAT	11
3.1. Bakgrundsuppgifter	11
3.2. Barnens språkförståelse ur lärarnas synvinklar	12
3.3. Faktorer som orsakar svårigheter med förståelsen	14
3.4. Lärarnas hjälpmedel i språkbad	15
4. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	19
5. LITTERATURFÖRTECKNING	21
BILAGA Intervjufrågor	

1. INLEDNING

Under kursen *Språkpedagogisk workshop* besökte jag daghemmet Saksanpähkinä i Uleåborg. I Saksanpähkinä sker undervisningen både på tyska och finska. Där fick jag observera en lektion i förskolan som hölls av en tyskspråkig lärare som pratade tyska för barnen. Det var fängslande att följa språkundervisningen, och jag blev så nyfiken på att få veta hur barnen förstår det främmande språket utan att de inte har kommit i kontakt med det före daghemmet. Jag letade efter tvåspråkiga daghem i Finland men stötte på språkbadsdaghem och mitt intresse väcktes genast. Jag läste mer om språkbad på nätet och tänkte att detta är just det område som jag vill forska.

Speciellt blev jag nyfiken på undervisning i språkbadsdaghem där lärarna pratar endast språkbadsspråket för barnen. Jag har alltid tyckt att det bästa sättet att lära sig språket är att höra och prata det mycket. Därför lät språkbadet helt fantastiskt när man tänker på språkinläring. Eftersom språkinläringen omfattar så många saker, avgränsade jag mitt forskningsämne till språkförståelsen hos 4–5-åriga barn i svenska språkbadsdaghem i Helsingfors. Redan från början var jag intresserad av tidig språkinläring, och därför valde jag åldersgruppen 4–5 år. Det finns sammanlagt 11 språkbadsdaghem i Helsingfors varför det var lätt att välja Helsingfors för att bibehålla informanternas anonymitet.

Språkbad har forskats mycket under dess existens. Jag hittade några forskningar som behandlar samma tema. Till exempel Karita Mård undersöker i sin forskning *Andraspråksförståelse i språkbadsdaghem* (1994) 5–6-åriga språkbadsbarns kunskaper i svenska efter första året i språkbadsdaghem. Med två förståelsetest visar hon vilka saker som är problematiska och oproblematiska i det svenska språket. Det första testet mäter de grammatiska aspekterna av språket och det andra testet de kommunikativa aspekterna. Siv Vesterbacka öppnar i sin forskning *Elever i språkbadsskola. Social bakgrund och tidig språkutveckling* (1991) barnens svenskförståelse i språkbadsdaghem genom språkliga test. Hon har följt elevernas språkliga utveckling i två klasser och analyserat samt jämfört resultaten i första- och andraspråkutvecklingen.

Enligt min åsikt är det behövligt att forska kring detta tema eftersom svårigheter med språkförståelsen inte har studerats mycket tidigare. Målet med denna avhandling är att lärarna i språkbadsdaghem skulle kunna dra nytta av min forskning. De skulle kunna utvidga sina syner på svårigheter och kanske på så sätt utveckla sina undervisningsmetoder och hjälpa barn att förstå bättre.

1.1. Syfte

Syftet med denna kandidatavhandling är att ta reda på svårigheter med språkförståelsen hos 4–5-åriga barn i svenska språkbadsdagem i Helsingfors. Mina forskningsfrågor är följande:

1. Hur märker lärarna att barnet har svårt att förstå språkbadspråket?
2. Vilka saker orsakar dessa svårigheter?
3. Vad gör lärarna för att barnen ska förstå bättre?

1.2. Material och metod

Jag har själv samlat in materialet, det vill säga *primärdatan*, genom intervjuer i 2 språkbadsdagem i Helsingfors. Intervjuerna genomfördes den 29 och den 30 november 2018. Materialet består av diskussioner med tre lärare i två språkbadsdagem. Mer information om informanterna ges i delen *analys och resultat*.

Jag bestämde mig att intervjua informanterna individuellt för att få så många olika synvinklar som möjligt. Intervjuerna spelades in och på så sätt hann jag koncentrera mig på informanternas svar. Intervjufrågor, och möjliga stödfrågor, formulerade jag i förväg för att hålla innehållet inom sina ramar. Intervjufrågorna finns som bilaga i slutet av avhandlingen. (se bilaga) Intervjumaterialet bevaras utom räckhåll för utomstående personer, och inspelningarna förstörs efter att kandidatavhandlingen har blivit godkänd. Informanternas namn och arbetsplatser nämns inte i avhandlingen på grund av anonymiteten.

Intervju är en forskningsmetod som ger ny information om forskningsämnet genom informanternas uppfattningar om ämnet. Efter att man har analyserat informanternas svar, kommer man fram till resultat. (Lantz 1993:11) På grund av intervjuens flexibilitet kan man precisera frågor under intervjun och få mer exakta svar samt utnyttja informanternas icke-verbala kommunikation i analysen. Nackdelar med den här metoden är att intervjuer tar mycket tid och ställer vissa krav på intervjuare. (Hirsjärvi, Hurme 2008:34–35) Genom observation skulle det vara svårt att få svar på min första forskningsfråga ”Hur märker

lärarna att barnet har svårt att förstå språkbadspråket?” medan enkätfrågor skulle kunna orsaka tvetydighet hos informanterna. Därför var det naturligt att välja intervjumetoden.

I denna avhandling använder jag *kvalitativ* analysmetod som ger en djupare förståelse av forskningsobjekt (Lantz 1993:31). Materialet i kvalitativ forskning insamlas i de flesta fall i verkliga miljöer genom metoder som lyfter fram informanternas syn på forskningsämnet. I stället för mätmetoder prioriterar man forskarens observationer och samtal med informanterna. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009:164) Enligt Alasuutari (2011:84) är det viktigt att perspektivet inte är begränsat, utan det kan skifta under forskningens gång. Jag kommer att analysera informanternas svar speciellt med tanke på mina forskningsfrågor.

2. TEORETISK BAKGRUND

2.1. Språkbad

Med begreppet *språkbad* avser man andraspråksinläring i en naturlig miljö där undervisningen sker på språkbadsspråket. Inläringen sker genom kommunikation med språkbadslärare samt andra elever. I språkbad uppnår eleverna de språkfärdigheter i andraspråket som de behöver för kommunikation med varandra. (Björklund, Mård-Miettinen & Turpeinen 2007:9–10)

Språkbadsundervisningen förverkligas på det sättet att den inte stör elevernas förstaspråksutveckling, och därför sker en del av studierna på förstaspråket (Laurén 1999:21). Med begreppet *förstaspråk* avser man det språk som man har tillägnat sig först, det vill säga modersmålet. Om man använder det främmande språket på samma sätt som modersmålet, talar man om *andraspråk*. (Laurén 1991:27)

2.1.1. Språkbadsmodeller

I Canada finns det olika språkbadsprogram som kategoriseras beroende på när språkbadet påbörjas och hur mycket språkbadsspråket används i undervisningen. Språkbadet som börjar på daghemsnivå och där all verksamhet genomförs på språkbadsspråket kallas för tidigt, fullständigt språkbad. Detta gäller även den första årskursen i skolan. Om man börjar i språkbadsskola först i fjärde eller femte årskursen, är språkbadet i stället fördröjt. Den sena versionen av språkbadet börjas fyra år senare. (Laurén 1999:23)

Det tidiga, fullständiga språkbadet har fått stor popularitet i Canada, och det är det vanligaste av språkbadsprogrammen. I Canada kan undervisningen ske helt på språkbadsspråket, det vill säga på franska, även ända fram till andra eller tredje årskursen. Därefter ökar förstaspråkets användning så småningom, och till slut är undervisningen balanserad och båda språken används ungefär lika mycket. (Laurén 1999:23) Av språkbadslärarna förutsätts att de också kan barnets förstaspråk (Buss, Laurén 1996a:6).

Senare har denna språkbadsmodell tillämpats i Vasa för att nå en funktionell tvåspråkighet (Buss, Laurén 1996a:9). Den funktionella tvåspråkigheten betyder att andraspråket kan

användas lika flytande som förstaspråket i den naturliga miljön (Sundman 2013:69). Laurén (1999:78–79) framhäver att ”den mindre språkgruppens barn lär sig det andra språket bättre än den större gruppens”. Man antog att genom det tidiga fullständiga språkbadet skulle den större gruppens barn få samma möjlighet att lära sig det andra språket i ett tidigt skede. (Laurén 1999:78–79)

Alla språkbadsmodeller i Canada är tvåspråkiga, men det tidiga språkbadet har gett de bästa resultaten. Speciellt har det språkliga flytet och språkfärdigheter i franska varit bättre. Dessutom har man konstaterat att könsfördelning inte är så stor i det tidiga språkbadet. Eftersom språkbadet börjar så tidigt, har pojkar ännu inte allmänna uppfattningar om vad pojkarna borde vara intresserade av. (Laurén 2000:43)

2.2. Språkbadets historia

I detta avsnitt kommer jag att berätta om språkbadets uppkomst i Canada och dess spridning till Finland. I Finlands språkbad koncentrerar jag mig på svenskt språkbad för finskspråkiga. Till slut klargör jag också språkbadets nuläge i båda länderna.

2.2.1. Språkbad i Canada

I Canada började man ifrågasätta språkundervisningen efter att landet blev officiellt tvåspråkigt på 1960-talet. Inom den federala förvaltningen var det viktigt att man kunde båda officiella språken, det vill säga franska och engelska. Engelskspråkiga föräldrar tyckte att deras barn inte får tillräckligt bra språkundervisning i franska och krävde förändringar. (Laurén 2000:59–60)

Oro förekom också bland de franskspråkiga. I Ontario hade många engelskspråkiga föräldrar valt fransk skola för sina barn med den påföljden att användningen av engelska ökade i skolan. De oroliga franskspråkiga fick lov att begränsa tillflödet av elever. (Laurén 1999:39) Eftersom tillträdet till de franska skolorna begränsades, krävde de engelskspråkiga föräldrarna att franskundervisningen måste utvecklas i deras egna skolor.

Läromedlen förnyades och timantalet i franska ökades, men detta räckte inte. Föräldrarna krävde effektivare arbetsformer för språktillägnet. (Laurén 2000:60–62)

Det första språkbudet började sin verksamhet i Saint-Lambert år 1965. Men vägen till detta var lång och sträng. De engelskspråkiga föräldrarna fick arbeta hårt för att få sina förslag accepterade. De samarbetade med forskare, som stödde deras verksamhet, och försökte få representanter till skolnämnden. (Laurén 1999:40) Föräldrarna tog hand om pedagogik och bar ansvar för ekonomiska angelägenheter. Två forskare vid McGill-universitetet var de enda som stödde dem och gav positiva utlåtanden om språkbudet till skolnämnden. (Laurén 2000:60–61)

De flesta experter, som följde språkbudets verksamhet, tyckte att språkbudet skulle ha negativ inverkan på barnets modersmålsutveckling och att programmet skulle vara lämpligt endast för begåvade barn. Enligt en fransk språkbudslärare hade språkbudet inverkat positivt på elevernas muntliga språkkunskaper, och språkbudsöversöket fick fortsätta, ett år åt gången. (Laurén 2000:61)

Tack vare föräldrarna har språkbudet spridit sig till hela Canada, och nuförtiden går en tiondedel av skoleleverna i språkbudsskola i Canada. Antalet elever i franskt språkbud var 317 000 åren 1997–1998, och tillväxten har inte avstannat. Fortfarande är de kanadensiska föräldrarna väldigt aktiva i en landsomfattande organisation som stöder språkbudets verksamhet. (Laurén 2000:61)

2.2.2. Svenskt språkbud i Finland

Svenskt språkbud i Finland har påbörjat i Vasa där språkfärdigheter anses som viktiga och nyttiga. I denna tvåspråkiga miljö är antalet svenskspråkiga ungefär en tredjedel av stadens invånare. Behovet av språkkunskaper är betydande inom industribranschen och handeln. (Buss, Laurén 1996a:6–7) En grupp kvinnor blev inspirerade av Christer Lauréns tankar om språkbudsundervisningen i ett tvåspråkigt Finland och spred informationen till andra finska föräldrar. Intresset för språkbudet blev stort. (Laurén 1999:78)

För den finländska lagstiftningen var språkbudsundervisningen något helt nytt på 1980-talet. I språkbudet skulle undervisningen i början ske helt och hållet på svenska, men enligt lagarna gällde detta bara svenskspråkiga skolor. Till slut beviljades ändå tillståndet för ett

språkbadsförsök, och hösten 1987 sattes den första språkbadsgruppen i gång i Vasa. Året därefter började den andra gruppen för sexåringar. (Buss, Laurén 1996a:7–8)

Språkbadsgruppen följdes regelbundet, och utvecklingen rapporterades till Utbildningstyrelsen. Verksamheten värderades inte bara av föräldrarna och lärarna utan också av de nationella myndigheterna. Detta ansågs ha inverkan på att språkbadet spred sig till andra städer i Finland i början av 1990-talet. (Björklund, Mård-Miettinen & Turpeinen 2007:10) Resultaten var positiva, och språkbadet fick fortsätta i Vasa. Esbo var följande stad där språkbadsundervisningen påbörjades i ett daghem hösten 1990. (Buss, Laurén 1996a:8)

I Finland kan man börja med språkbad redan vid 3–6 års ålder och fortsätta ända till grundskolans sista klass. Utbudet av språkbad är inte ännu speciellt stort i Finland trots stor efterfrågan. (Vasa universitet 2015) Enligt portalen Svenskskola.fi (2018) erbjuds i dag svenskt språkbad på sammanlagt 18 orter (Svenskskola.fi 2018). Språkbad har forskats mycket vid Vasa universitet där också studier i flerspråkighet börjades erbjudas 1989. Vasa universitet har publicerat bland annat många doktorsavhandlingar, rapporter och handböcker om språkbad. (Björklund, Mård-Miettinen & Turpeinen 2007:12–13)

2.3. Andraspråkstillägnande i språkbadsdagem

Dagem anses vara en lämplig miljö för språkbad eftersom andraspråksinläringen sker genom vardagliga sysslor och rutiner. Alla situationer, som till exempel måltider, samlingar och utevistelser, genomförs på språkbadsspråket. Aktiviteterna ska gås igenom lugnt så att alla barn får möjlighet att delta i dem. Barnen kan också pröva lärarens roll och ställa frågor till andra och på detta sätt lära sig att kommunicera med varandra på språkbadsspråket. (Mård 1996:26–29)

Läraren har två särskilda roller i språkbadsdagem: en pedagogisk och en språklig roll. Det kan vara svårt att balansera mellan dessa roller. Aktiviteterna måste vara utvecklande på ett pedagogiskt sätt men även stöda barnens andraspråksinläring. Läraren borde ha lika goda färdigheter i språkbadsspråket som i sitt modersmål. Lärarens språkliga närvaro är viktig i alla vardagliga situationer, även i barnens lekar. På så sätt lär sig barnen ord och fraser på det främmande språket. (Mård 1996:22, 27–28)

Vartenda barn utvecklar sitt andraspråk individuellt. Några barn börjar använda språket redan efter några dagar och veckor medan andra kan vara tysta under längre tid. (Buss, Laurén 1996b:24) De barn som är mer aktiva borde ges goda språkliga medel till språktillägnet. Det är ändå viktigt att alla barn uppmuntras till språkanvändning. Till exempel i gruppaktiviteter kan man be alla svara i kör. (Mård 1996:32)

När barnen börjar i språkbadsdaghem, har de redan medvetenhet om sitt förstaspråk. Förstaspråket kan hjälpa barnen att förstå andraspråket, men i vissa fall kan det också störa inläringen. Språken är inte nödvändigtvis fonologiskt likadana vilket kan orsaka svårigheter. (Björklund, Kaskela-Nortamo, Kvist, Lindfors & Tallgård 2005:7) Därför använder språkbadslärarna olika hjälpmedel för att underlätta förståelsen, till exempel bilder, gester, miner och föremål (Mård 1996:32).

I denna kandidatavhandling koncentrerar jag mer på språkförståelsen hos 4–5-åriga barn. Eftersom de flesta barn inte ännu har hunnit lära sig att läsa och skriva, kan man prata om hörförståelse i dessa åldersgrupper. Nästa kapitel analyserar jag tre intervjuer som jag har genomfört i två språkbadsdaghem. Båda daghemmen följer det tidiga, fullständiga språkbadet vilket betyder att all verksamhet genomförs på svenska. Med föräldrarna kommunicerar lärarna på finska. Alla grupper är språkbadsgrupper i båda daghemmen.

3. ANALYS OCH RESULTAT

I detta kapitel behandlar jag informanternas svar som jag har skaffat genom intervjuer i två språkbadsdaghem i Helsingfors. Svar på forskningsfrågorna behandlar jag i den ordning som frågorna presenteras i avsnitt 1.1. Jag börjar med att presentera alla tre informanter.

3.1. Bakgrundsuppgifter

I detta avsnitt presenterar jag tre informanter som deltog i intervjuerna. Jag refererar till dem med påhittade namn för att bibehålla deras anonymitet. Laura och Elina arbetar i det ena daghemmet och Tommi i det andra.

Laura är en 35-årig finskspråkig kvinna som har arbetat på ett språkbadsdaghem nästan 10 år. Tidigare studerade hon musik i Sibeliusakademien, arbetade som lärare och spelade i olika orkestrar. Sedan började hon fundera på sitt yrkesval på nytt. Hennes svärmor frågade om hon skulle kunna komma och hjälpa till i ett språkbadsdaghem där en lärare var sjukskriven. Laura lovade att hjälpa och har sedan dess arbetat där. Under åren har det hänt mycket. Hon har studerat till närvårdare och fått två barn. Laura berättar att detta också har varit språkbad för henne eftersom hon inte hade så bra språkkunskaper när hon kom till daghemmet. Laura har arbetat med alla åldersgrupper, det vill säga med tre-, fyra-, fem- och sexåringar, och nu har hon femåringar.

Elina är en 45-årig finskspråkig kvinna som har studerat till barnträdgårdslärare i Malmö i Sverige. Hon bodde i Malmö i sju år och arbetade där med invandrarbarn i ett och ett halvt år. I januari 2002 flyttade hon tillbaka till Finland och började arbeta på samma språkbadsdaghem där Laura arbetar. Nu har hon arbetat där i ungefär 15 år. Elina lärde sig svenska i Sverige men tycker att hennes språkkunskaper har försämrats lite under åren i Finland. Hon tycker ändå att hon kan svenska tillräckligt bra. Elina arbetar nu med fyraåringar, men hon har också arbetat med alla åldersgrupper. Hon berättar att lärarna växer med barnen ända tills de börjar skolan.

Tommi är en 43-årig man med svenska som modersmål. Han är född i Sverige men kommer inte ihåg något från Sverige-tiden eftersom han var barn när han flyttade till Finland. Han har bott i Karleby i 20 år, men själv tycker han att han är från Esbo. Tommi

tycker att han är så att säga en halvsvårig. Tommi har studerat till teaterdirektör, fotograf och yrkeslärare i Finland. Nu har han arbetat på ett språkbadsdaghem i Helsingfors i nästan två och ett halvt år. Han arbetar som barnskötare och vikarierar som lärare där. Tommi har arbetat med alla åldersgrupper i daghemmet, alltså från tre till sex år gamla barn. Nu arbetar han med fyra- och femåringar.

Med i Tommis intervju fanns också en kvinna som redan har blivit pensionerad. Hennes kommentarer tas inte i beaktande i denna avhandling. Jag intervjuade varje informant individuellt. Intervjuerna genomfördes i en lugn plats utan störande faktorer. Intervjutillfället var trevligt och diskussionerna gick smidigt och naturligt. Jag hade formulerat färdiga frågor och möjliga stödfrågor i förväg. (se bilaga)

3.2. Barnens språkförståelse ur lärarnas synvinklar

Detta avsnitt behandlar informanternas svar på den första forskningsfrågan som utreder hur lärarna märker att barnet har svårt att förstå språkbadspråket. Jag lyfter upp några exempel och analyserar dem.

När denna fråga presenteras för Laura, svarar hon genast att barnen oftast brukar säga om de inte förstår. Detsamma kommer också fram i Tommis intervju. Han säger att barnen frågar direkt läraren vad något betyder eller vad läraren menar. Elina bekräftar detta och säger också att de barn som lär sig lite snabbare gärna berättar åt kompisar. Även Laura säger att barnen ofta förklarar och översätter för andra vad läraren har sagt. Exempel 1 klagör hurdana känslor barnen kan ha om de inte förstår.

Exempel 1

”[...] jag märkte att de liksom efter första dagen de försökte förstå [...] och de var så frustrerade att de sa ingenting men de försökte och försökte och sen har den sagt hemma den där flickan att emmä vieläkään osaa sitä ruotsia...”
(Laura, 35)

Laura berättar hur två nya barn blev frustrerade när de inte genast förstod svenska. Hon säger att det måste vara ganska känsligt om man inte förstår.

I alla intervjuer kom det tydligt fram att man ser från barnens beteende om de inte förstår. Informanterna säger att barnens ögon och kroppsspråk berättar mycket och ofta blir barnen oroliga och frustrerade. Laura och Elina berättar att barnen inte längre orkar lyssna på sagan eller vara med på samlingen. Laura förklarar att koncentrationen inte är hundra procent för barnen kan börja gunga eller titta åt andra hållet om de lyssnar på sagan. Såsom Laura har Tommi också märkt att barnen blir frustrerade eller förvirrade samt börjar titta åt andra hållet och använda slutet kroppsspråk. Exemplet nedan visar att det kan vara arbetsamt att lära sig ett nytt språk.

Exempel 2

”[...] vissa är jättetrötta att mamma eller pappa säger att de inte mera sover dagssömn hemma eller...eller har inte sovit men sen börjar de sova här.”

(Laura, 35)

Laura har lagt märke till att många barn är trötta eftersom hjärnan suger åt sig det nya språket hela tiden och måste vila mer. Elina säger att det även kan förekomma irritation bland barnen, speciellt om barnen känner att de inte har blivit förstådda eller om de inte förstår vad man måste göra. Hon berättar att barnen kan börja störa varandra till exempel om de pysslar och inte förstår vad man ska göra.

Tommi och Elina märker också oförståelsen genom barnens svar och handlingar. Tommi ger några exempel på situationer där han märker att barnen inte förstår honom. Till exempel om han har förbjudit barnet att slå sin kompis och barnet ändå fortsätter med samma beteende, kan det vara att barnet inte har förstått honom. Exempel 4 visar hurdana svar läraren kan få om barnen inte förstår vad hen frågar.

Exempel 3

”Nå Ville vad vill du säga: Me oltiin eilen äidin kanssa kaupungilla.”

(Elina, 45)

I exemplet ovan berättar Elina om situationen där hon frågar något och ett barn svarar något helt annat. Då märker hon att barnet inte har förstått hennes fråga. Hon säger också att de brukar diskutera böcker och ställa frågor. Om barnen inte kan svara på frågorna, antar hon att barnen inte har förstått. Även Kivistö (1991) berättar att hon brukar diskutera böcker med barnen, och på så sätt märker hon om barnen har förstått eller inte (Kivistö 1991:38). Nedan ger Tommi ännu ett exempel på dessa situationer.

Exempel 4

”[...] när man säger att ta röd så ser man det där att om någon tar blå så har de inte...vet de inte vad det är eller sen är de färgblinda...” (Tommi, 43)

Tommi berättar att de inte har någon mätare som berättar om vad barnen har lärt sig. Han förklarar att de har några språkliga mål, till exempel kommer veckodagarna och färgerna under första året. I exemplet ovan förtydligar han hur de kan märka om barnet har lärt sig dessa saker eller inte.

3.3. Faktorer som orsakar svårigheter med förståelsen

Med den andra forskningsfrågan vill jag ta reda på vilka saker som orsakar svårigheter med förståelsen. För informanterna var det svårt att hitta på någonting, men jag hade en lista över saker som skulle kunna orsaka svårigheter. Dessa alternativ var följande: långa meningar, böjningsformer, svåruttalade ord, svåra ord, taltempo, knappt observationsmaterial, ord som liknar något ord i finskan samt oljud i omgivningen. Denna lista hjälpte dem mycket. (se bilaga)

Elina betonar att det naturligtvis är svårt att förstå i början eftersom barnen inte har hört svenska tidigare. Hon anser att förståelsen kan vara väldigt svår för dem som inte har varit i daghemmet tidigare. Om man redan har varit i daghemmet, kan man kanske lättare dra slutsatser av vad läraren menar.

Laura och Tommi säger att det då och då kommer svåra eller svåruttalade ord som försvårar förståelsen. Tommi tycker att de använder ganska enkla ord åtminstone i början, men sedan kan det också komma svårare ord såsom sammansättningar. I exemplet nedan berättar han om svåra ord som de har haft.

Exempel 5

”Svåra ord...nä *imponera* är just ett svårt ord [...] *konsekvens* till exempel är en som vi har haft nu.” (Tommi, 43)

Tommi ger två exempel på svåra ord som är *konsekvens* och *imponera*. Han förklarar att dessa ord kan vara svåra om barnen inte heller vet orden på finska. Han nämner också att

böjningsformerna kan vara svåra i vissa fall men kommer inte på några exempel. Enligt Harju-Luukkainen (2007) kan särskilt uttalet av bokstäverna u-, y- och o orsaka svårigheter i språkbadet eftersom de uttalas på olika sätt i finskan och svenskan (Harju-Luukkainen 2007:75–76).

Enligt Lauras åsikt är oljud problem i deras daghem. Hon berättar att utrymmena är så små och alla vill svara på lärarens frågor. Hon berättar att barnen skriker på varandra och ljudnivån stiger. Därför är det svårt att höra och förstå varandra. Tommi tycker också att oljud försvårar förståelsen om barnen inte orkar koncentrera sig på att lyssna. Kivistö (1991) betonar att barnen måste ha ganska bra koncentrationsförmåga i språkbad eftersom de lär sig ett nytt språk. Barnen utvecklar sin koncentrationsförmåga medan lärarna använder olika hjälpmedel för att hjälpa dem samt talar tydligare och långsammare. (Kivistö 1991:42)

Elina tar upp barnens utveckling till diskussion. Hon säger att det inte alltid är språkets fel om barnen inte förstår. Enligt hennes uppfattning är alla barn inte ännu färdiga att lyssna eller göra saker, utan de borde bara få leka. Hon tillägger att det också kan vara något hemma som kan störa inläringen eller barnen kan ha koncentrationssvårigheter.

Elina säger att femåringarna kan ha svårigheter att förstå om läraren använder för långa meningar eller talar för snabbt. Nu arbetar hon med yngre barn som har börjat i språkbad på hösten. Elina berättar att det inte hjälper fast man talar hur långsamt som helst eftersom barnen inte ännu förstår språket. Laura däremot betonar att taltempo inte är något problem i hennes grupp. Hon säger att hon och hennes kollega talar båda ganska långsamt.

3.4. Lärarnas hjälpmedel i språkbad

Den tredje forskningsfrågan utreder vad lärarna gör för att barnen ska förstå bättre. Man märker att bilder har en stor roll i båda daghemmen. Alla informanter säger att de använder mycket bilder och sitt eget kroppsspråk för att barnen ska förstå bättre. Exemplet nedan berättar om hjälpmedel som Laura använder.

Exempel 6

”Joo jag försöker de där genvägar att just visa bilder...vi har, här har vi data så det är ganska trevligt eller sen har vi olika bilder, de hjälper alltid de här alfabetbilderna eller sen använder jag min egen kropp och visar...”
(Laura, 35)

I exempel 8 exemplifierar Laura hur hon underlättar förståelsen. Tommi ger också ett exempel. Han berättar att till exempel om barnen inte förstår vad *tvätta händerna* betyder, kan han gå till toaletten och visa själv. Också Laurén (2000) tycker att man ska använda språket i verkliga situationer och underlätta förståelsen med bilder, gester och miner (Laurén 2000:86). Följande exempel belyser vad Elina gör för att barnen ska förstå bättre.

Exempel 7

”Jag kan visa bilder eller sen kan jag ofta i början om vi pysslar någonting så kan det hända att jag gör den där pyssel där samtidigt när jag berättar [...] att man liksom måste bara visa allt konkret...” (Elina, 45)

Elina betonar också att det är viktigt att använda sin egen kropp och visa. Tommi säger att han även kan åskådliggöra saker med bordsteater, dockor och sagor.

Laura förklarar hur de brukar behandla svåra ord. Hon säger att de delar långa och sammansatta ord i bitar och övar på dem tillsammans. Samma metod använder också Tommi. När det kommer ett svårt ord, förklarar han det för barnen, och de frågar sedan om de inte förstår. Han kan även säga ordet på finska och börja först att säga den första stavelsen, till exempel seeeu (ordet seurus), och sedan får barnen gissa ordet.

Enligt Harju-Luukkainen (2007) är det viktigt att träna svåruttalade ord och svåra konsonanter i språkbud. När man tänker på uttalet, är finskan ett lätt språk. I svenskan finns det många främmande ljud och dessutom motsvarar ordens uttal inte så mycket det skrivna språket som i finskan. (Harju-Luukkainen 2007:75–76)

Informanterna ändrar också sitt sätt att tala för att hjälpa barnen att förstå. Elina berättar att hon pratar tydligare och långsammare samt använder bara få ord. Dessutom upprepar hon orden samtidigt som hon visar och berättar allt gång på gång. Tommi fäster också avseende vid artikulation och taltempo. Mård (1997) påpekar att det lönar sig att upprepa till

exempel verbet samtidigt som man gör själva handlingen. På det sättet väcks barnens intresse, och de kan själva kommentera sina handlingar på andraspråket. (Mård 1997:79)

Lärarna använder sådana handlingssätt som stöder barnens språkinläring. Alla informanter säger att sånger är bra sätt att lära sig det främmande språket. Tommi berättar att genom sångerna kommer rim och ramsor som barnen lär sig lätt. Laura berättar att de har några bra spel som de brukar spela. Hon framhäver att femåringarna redan är färdiga att ta emot det nya språket och orkar spela mera. Genom ramsorna hör barnen hur språket låter och hur orden ska betonas (Grandell, Hovi, Kaskela-Nortamo, Mård & Young 1995:10).

Elina förklarar att rutiner är väldigt viktiga i språkbadsdaghem. I början ger de trygghetskänsla för barnen när de inte förstår vad lärarna säger. Hon säger att barnen lär sig snabbt nya ord i vardagliga situationer såsom i påklädningen. Elina berättar att de till exempel går genom dagen och veckan varje dag samt diskuterar vad barnen har gjort hemma i går kväll. Vardagliga situationer är viktiga också i det andra daghemmet, där Tommi arbetar, såsom exempel 10 visar.

Exempel 8

”Städa undan och samlingen och sen att tvätta händerna, gå på wc, gå ut, klä på dig...” (Tommi, 43)

I exemplet ovan ger Tommi några exempel på fraser som de repeterar dagligen. Han betonar att man först lär sig dessa vardagliga fraser, och sedan är det lättare att lära sig andra saker. Grandell m.fl. (1995) framhäver att rutinsituationerna är de bästa sätten att lära sig språket. De vardagliga situationerna kan innehålla mycket på det främmande språket. (Grandell, Hovi, Kaskela-Nortamo, Mård & Young 1995:5)

Tommi berättar att de ofta arbetar i små grupper där de lär sig nya ord. I grupperna behandlas sådana teman, som till exempel kläder och kroppen, som man behöver i framtiden. Tommi betonar också att de går genom sådana saker som barnen intresserar sig för, till exempel pengar. Elina nämner också att de lär sig nya saker i mindre grupper.

Laurén (2000) betonar att lärarna ska använda språkbadspråket i alla situationer hela tiden (Laurén 2000:85). Alla informanter understryker att de försöker på alla sätt att inte byta språket till finskan. De säger ändå att det finns vissa situationer där det är bättre att använda finskan. Exempel 11 klargör vilka situationer är sådana.

Exempel 9

”[...] vi har kommit på det att [...] om någonting blir oklart för barnen just om man har haft något bråk eller man är ledsen att man inte får den stöd man behöver att man är ledsen hela dagen så då tar man inte mot det där nya språket heller...” (Elina, 45)

Elina förklarar att deras princip är att barnen går före språket. Laura berättar också att de kan använda finska om det blir sådana svåra saker där barnen inte förstår något och behöver mer stöd. I det andra daghemmet där Tommi arbetar har lärarna helt annorlunda princip. Tommi berättar att lärarna inte alls talar finska utan i svåra situationer hämtar de köksan eller städerskan som förklarar saken för barnet på finska. Han säger att deras förskoleelever också gärna hjälper och översätter åt mindre barn.

4. SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Syftet med denna avhandling var att undersöka språkförståelsen hos 4–5-åriga barn i två språkbadsdagem i Helsingfors samt få svar på tre forskningsfrågor. (se avsnitt 1.1.) Den valda metoden var intervjumetoden, och materialet bestod av tre informanters svar. Intervjuerna genomförde jag i två språkbadsdagem i Helsingfors den 29 och den 30 november 2018. Den teoretiska referensramen bestod av teori om språkbad, språkbadsmodeller, språkbadets historia och ställning i Finland samt andraspråkstillägnande i språkbadsdagem. I teoridelen använde jag mest tryckta källor men även några artiklar på nätet.

Med den första forskningsfrågan ville jag ta reda på hur lärarna märker att barnen har svårt att förstå språkbadsspråket. De viktigaste resultaten var att lärarna märker från barnens beteende, speciellt ögon och kroppsspråk, om saken inte har gått fram. Barnens svar på frågor berättar också mycket, och dessutom säger barnen ofta själva om de inte förstår. Den andra forskningsfrågan utredde vilka saker som orsakar svårigheter med förståelsen för 4–5 år gamla barn. Svårigheter orsakar till exempel svåra eller svåruttalade ord, böjningsformer, taltempo och oljud. Den tredje forskningsfrågan utredde lärarnas sätt att underlätta förståelsen. Resultaten visade att lärarna använder många hjälpmedel, såsom bilder, sagor, rim och ramsor. Viktigt är också att visa allt konkret åt barnen samt tala långsamt och klart. De svåra orden upprepas och övas mycket.

Denna undersökning ger ny information eftersom andra undersökningar studerar språkförståelsen med språkliga tester. Jag lyfte upp språkbadslärarnas synvinklar varför lärarna kanske kan dra nytta av denna forskning. Resultatet kan inte generaliseras eftersom denna avhandling studerade språkförståelsen endast i två daghem. Jag tror ändå att andra daghem också har likadana svårigheter och hjälpmedel. Jag hoppas att de lärare som läser denna avhandling hittar nya aspekter och arbetssätt och kan utveckla sitt sätt att behandla svåra situationer.

Jag lyckades besvara alla mina forskningsfrågor. Intervjumetoden var lämplig för denna undersökning eftersom jag kunde precisera och förklara frågorna under intervjun. Det skulle ha varit bra om informanterna hade fått fundera på svar i förväg eftersom de hade

svårigheter att hitta på exempel. I fortsättningen skulle man vid sidan av intervjuer kunna observera språkbadsgupper för att själv se situationer där barnen inte förstår samt hur lärarna behandlar dessa situationer. I min framtida pro gradu-avhandling skulle jag kunna observera språkbadsgupper och studera inläringen ur barnens synvinklar.

5. LITTERATURFÖRTECKNING

Material

Tre informanternas svar på intervjufrågor. Insamlingstid: 29–30 november 2018. Transkriberingarna av intervjuerna bevaras hos skribenten.

Övriga källor

Alasuutari, Pertti, 2011: Laadullinen tutkimus 2.0. 4. uudistettu painos. Tampere: Vastapaino. S.84.

Björklund, Siv; Kaskela-Nortamo, Britt; Kvist, Maria; Lindfors, Harriet & Tallgård, Mira, 2005: Att uppmuntra till språk i språkbadsgrupper. Kompendium 4. Vaasa: Levón-instituutti. S.7.

Björklund, Siv; Mård-Miettinen, Karita & Turpeinen, Hanna, 2007: Språkbad 20 år: i går, idag och i morgon. I: Kielikylpykirja – Språkbadsboken. Vaasa: Levón-instituutti. S.9–10, 12–13.

Buss, Martina & Laurén, Christer, 1996a: Samhället som språklärare i språkbad. För att förstå behöver man inte kunna varje ord. I: Språkbad i ett nötskal, red. av. Johanna Hartvik. Vasa: Vasa universitet. S.6–9.

Buss, Martina & Laurén, Christer, 1996b: Nätverk för språkbad. Internationella kontakter och nya impulser. I: Språkbad i ett nötskal, red. av. Johanna Hartvik. Vasa: Vasa universitet. S.24.

Grandell, Citha; Hovi, Nina; Kaskela-Nortamo, Britt; Mård, Karita & Young, Tina, 1995: Metoder och material som stöder språkanvändning i språkbad. Arbetssätt och undervisningsmetoder i språkbad. Kompendium 1. Vasa universitet: Fortbildningscentralen. S.5&10.

Harju-Luukkainen, Heidi, 2007: Kielikylpydidaktiikkaa kehittämässä: 3–6-vuotiaiden kielikylpylasten kielellinen kehitys ja kielikylpydidaktiikan kehittäminen päiväkodissa. Åbo: Åbo Akademis förlag. S.75–76.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena, 2008: Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. S.34–35.

Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula, 2009: Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi. S.164.

Kivistö, Pia, 1991: Kielikylpy päiväkodissa. I: Kielikylpymenetelmä: Kielen käyttö mielekkääksi, Laurén, Christer (toim.). Vaasan yliopisto: Täydennyskoulutuskeskus. S. 38&42.

Lantz, Annika, 1993: Intervjumetodik : den professionellt genomförda intervjun. Lund: Studentlitteratur. S.11&31.

Laurén, Christer, 1999: Språkbud: forskning och praktik. Vaasa: Vaasan yliopisto. S.21, 23, 39–40&78–79.

Laurén, Christer, 2000: Kielten taitajaksi – kielikylpy käytännössä. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy. S.43, 59–62&85–86.

Laurén, Ulla, 1991: Kaksikielisyys ja toisen kielen oppiminen. I: Kielikylpymenetelmä: Kielen käyttö mielekkääksi, Laurén, Christer (toim.). Vaasan yliopisto: Täydennyskoulutuskeskus. S.27.

Mård, Karita, 1996: En språkbudslärare skall vara medveten om sina roller. En femåring är nöjd med sig själv, nyfiken och fortfarande barnslig nog för att tillägna sig ett nytt språk. I: Språkbud i ett nötskal, red. av. Johanna Hartvik. Vasa: Vasa universitet. S.22, 26–29&32.

Mård, Karita, 1997: Fyra språkbudsbarns tidiga kommunikation på andraspråket. Vasa: Vasa universitet. S.79.

Sundman, Marketta, 2013: Tvåspråkiga skolor? En analys av fördelar och risker med införandet av skolor med svenska och finska som undervisningsspråk. I: Magma.fi [online].

S.69.[Citerat4.12.2018].Tillgänglig:<<http://magma.fi/uploads/media/study/0001/01/570c7f571bb9a6a501c1818cc376a938d3ce6126.pdf>>.

Svenskskola.fi, u.å.: Sökresultat språkbud. I: Svenskskola.fi [online]. Sydkusten: Sydkustens landskapsförbund r.f. [Läst 4.12.2018]. Tillgänglig:

<http://www.svenskskola.fi/search/?sort=parent&schooltype=type_sprakbad>.

Vasa universitet, 2015: Språkbad i Finland. I: univaasa.fi [online]. [Citerat 4.12.2018].
Tillgänglig:< https://www.univaasa.fi/sv/sites/immersion/about_immersion/finland/>.

BILAGA Intervjufrågor

1. Bakgrundsinformation:

- a) Hur gammal är du?
- b) Vilket språk är ditt modersmål?
- c) Hur har du uppnått dina språkfärdigheter i svenska? (om inte modersmål)
- d) Vad har du för utbildning?
- e) Hur länge har du arbetat i språkbadsdagem?
- f) Vilka åldersgrupper har du undervisat?

2. Hur märker du att barnet inte förstår dig? Kan du ge exempel?

Stödfrågor vid behov:

- a) Syns det i barnets beteende/gester? Hur?
 - tystlåtenhet, undvikande, irritation, gör andra saker

3. Vad gör du när du märker att barnet inte förstår dig? Kan du ge exempel?

Stödfrågor vid behov:

- a) Byter du språket till finska?
- b) Låter du saken vara?
- c) Försöker du bara förklara på svenska?
- d) Använder du observationsmaterial? Hurdana?
- e) Ändrar du taltempo?
- f) andra medel?

4. Vilka saker orsakar svårigheter med förståelsen? Kan du ge exempel?

Stödfrågor:

På grund av...

- a) långa meningar
- b) böjningsformer
- c) svåruttalade ord
- d) svåra ord

- e) taltempo
- f) knappt observationsmaterial
- g) ord som liknar något ord i finskan
- h) oljud i omgivningen
- i) andra?

5. Vilka saker orsakar mest svårigheter med förståelsen enligt din uppfattning?